

*Карпенко Олена Олексіївна
Аспірантка кафедри філософії,
соціально-політичних і правових наук
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

СВІТ ЯК МУЗИЧНИЙ УНІВЕРСУМ У МЕТАФІЗИЦІ АРТУРА ШОПЕНГАУЕРА

Основним ядром онтології філософської системи Артура Шопенгауера виступає метафізичне поняття волі – «сліпої сили», «позасвідомого пориву», прагнення якої, об'єктивуючись, творять увесь світ, який і є «втіленою волею». Шопенгауерівська воля ірраціональна, трансцендентна, непідвладна розумінню, безосновна, наділена нескінченним потягом, вічною спрямованістю, динамікою, рухом та енергією, які наповнюють безмежний простір. Сутність світу німецький філософ убачає в безосновному динамічному процесі, безперервному творчому енергетичному потоці, мінливому, але доцільному і потенційному у своїх проявах.

Виключне місце в побудові картини світу і розумінні сутності волі у філософії франкфуртського мислителя відведено музиці. Шопенгауер вважає музику найвищою із усіх видів мистецтва, наділяючи її характеристиками самої світової волі, бо музика, згідно з баченням філософа, являє собою найадекватніше вираження глибинної містичної сутності світової волі. На відміну від інших видів мистецтва, які займають певні ступені об'єктивзації волі, вона є відбитком, зліпком самої волі. Перефразовуючи Ляйбніца, Шопенгауер дає власне визначення музики «Музика – це метафізична вправа для душі, яка філософує, не усвідомлюючи цього» [2, с. 230].

У музичній концепції німецького філософа ми знаходимо відлуння світобачення піфагорійців, які за першооснову світу брали число, що виражається у музиці, і число і музика виступають як універсальні абстракції дійсності. Співзвучні міркування Шопенгауера і з поглядами Платона, але, на відміну від останнього, який ототожнює музику небесну зі світом ідей, Шопенгауер виключає цілковиту ідентичність між музикою та ідеями, вказуючи лише на паралелізм: «Між музикою та ідеями, проявом яких у множині й недовершеності виступає видимий світ, безумовно існує певний паралелізм, аналогія, але не безпосередня схожість» [3, с. 224].

У визначенні поняття «світ» мислитель ставить знак рівності між поняттями «втілена воля» і «втілена музика», що дає підстави вести мову не просто про музику, а про певний музичний універсум. Музика, як і метафізика, утворює своєрідний духовний простір, окрему реальність, паралельну до світу повсякдення. Потрапляючи до цієї реальності, людина має змогу подолати

трагізм власного буття, відчуті себе вільною, творчою, вийти із простору механістичної необхідності і потрапити у реальність, сповнену свободи.

Саме через музику людина безпосередньо наближається до сутності буття, торкається потаємного, відкриває справжній сенс власного існування, відчуває власну «присутність» у світі. «Музика, так як і воля, трактується філософом, як “вічна незмінна форма”. Метафізична музика, як відбиток первинної волі, в онтологічній ієрархії світу, згідно Шопенгауєру, знаходиться у витоків духовного буття і виявляє себе у матеріальних формах явищ у вигляді музики акустичної» [3, с. 55].

Зауважимо, що не кожному музику німецький мислитель наділяє ознаками метафізичного, а лише класичну, високодуховну, якісну і, переважно, інструментальну. Серед своїх сучасників Шопенгауєр виділяє таких композиторів як Моцарт, Россіні, Бетховен, у творах яких він убачає вияв прихованої сутності світу. Справа композитора і справа філософа мають спільний засновок – прагнення виразити невимовне. Але засоби композитора є більш чистими, оскільки матерія звуку музичного, на відміну від звуку вербального, не має культурно-соціальної пам'яті. «...Якщо світ є втіленням волі, то музика – найпотаємніше самопізнання волі. Композитор у своїх творіннях розкриває приховану від пізнання саму сутність світу, являючи глибинну мудрість. Шопенгауєр убачає кровну спорідненість між своєю волюнтаристичною філософією та музикою. Істинна філософія і музика говорять одне й те саме, але різними мовами...» [1, с. 149].

Філософські ідеї Артура Шопенгауєра знайшли відображення у творчості багатьох мислителів, поетів, письменників, музикантів кінця XIX – початку XX століть, формуючи філософський та культурологічний простір епохи. Шопенгауєрівська метафізика музики надихнула таких композиторів, як Ріхард Вагнер та Олександр Скребін на побудову власних музично-філософських систем, спонукала до створення нової музичної мови, втілюючи у музичному філософуванні духовні знання глибинної сутності світу.

Література:

1. Быховский Б.Э. Шопенгауэр / Б.Э. Быховский. – М.: Мысль, 1975. – 206 с.
2. Шабанова Ю.А. За гранью рационального. Иррациональная метафизика Артура Шопенгауэра и пути становления духовной культуры XIX – XX веков: Монография / Ю.А. Шабанова. – Днепропетровск: НГУ, 2002. – 142 с.
3. Шопенгауэр А. Собрание сочинений: В 6 т. Т.1: Мир как воля и представление: Т. 1 / Артур Шопенгауэр; пер. с нем. Ю.И. Айхенвальда. – М.: ТЕРРА-Книжный клуб; Республика, 1999. – 496 с.